

В останній розділ включено літературу стосовно молдавського коріння П. Могили і сфери його діяльності, що сприяла культурно-освітнім зв'язкам України з Молдавською та Румунією у XVII ст.

Заслуговує на схвалення ретельність укладачів, намагання максимально віднайти праці П. Могили та літературу про нього. Бібліографічний опис здійснено згідно з чинними в Україні стандартами. Стародруки описано за титульним аркушем, зі спрощенням кириличної графіки. Грецькі слова в назвах транслітеровано кириличним та латинським шрифтами. У разі необхідності подано уніфіковані назви. Справжні прізвища авторів, чиї псевдоніми вдалося розкрити, подано в квадратних дужках, а псевдонім наводиться за навкісною рисою після заголовка або назви публікації.

У покажчику застосовується система посилань, яка дає можливість уникнути дублювання робіт у різних розділах.

При складанні бібліографії були опрацьовані каталоги і фонди Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ), Наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. І. Франка, Бібліотеки Народової та ін. Позитивним є те, що бібліографічний опис відображених документів, які є у фондах НБУВ, супроводжується шифром зберігання.

Для зручності користування покажчиком подається допоміжний апарат, який складається з іменного покажчика, списку умовних скорочень та списку основних використаних бібліографічних видань. В іменному покажчику відображено всіх осіб, які згадуються у книзі (автори, перекладачі, редактори та ін.). Від розкритих псевдонімів і криптонімів зроблено посилання на справжні прізвища авторів.

Відзначимо також вдале оформлення покажчика: розділи оформлено художніми заставками, включено портрети, зображення обкладинок деяких творів, герб та автограф П. Могили тощо.

Видання підготовлено на високому науковому та художньому рівні. Праця є вагомим внеском у дослідження творчості видатного діяча. Безсумнівно, що цей бібліографічний покажчик буде дуже корисним історикам, філософам, релігієзнавцям та всім, хто цікавиться життям та діяльністю П. Могили.

Марія ЧИЖ,

*зав. сектору довідково-бібліографічного
обслуговування ДБО НБУВ*

Епістолярна спадщина Ю. Меженка

Рецензія на книгу: Листи Юрія Меженка до львів'ян (1923–1969) / Упорядкування, передмова, примітки канд. філол. наук М. А. Вальо. — Львів, 2002. — 324 с.; іл.

На видання Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаніка завжди очікуєш з нетерпінням. Адже їх вирізняє цікава і різнопланова тематика, увага до нашої історичної спадщини, до головних проблем бібліотекознавства та бібліографознавства. У них відсутня така популярна нині псевдонауковість, перевантаженість на-

укоподібною риторикою. Одне з останніх видань – «Листи Юрія Меженка до львів'ян (1923–1969)» (Львів, 2002). Його упорядник – канд. філол. наук, науковий співробітник ЛНБ ім. В. Стефаніка М. А. Вальо [1] провела велику і надзвичайно цінну дослідницьку роботу, збирила і підготувала до друку листи Юрія Олексійовича Меженка. Ім'я цього визначного бібліографа, книгознавця, колишнього директора Бібліотеки Академії наук України (нині Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського) добре відоме в бібліотечних та літературних колах. В останні роки з'явилися присвячені йому книги [2–5]. Проте епістолярна спадщина Меженка окремим виданням виходить вперше. Укладачеві вдалося залучити не лише листи з львівських, у т. ч. родинних архівів, але й з Празького літературного архіву. Їх публікації передують ґрунтовна передмова.

У листах Юрія Меженка відбивається масштабність його постаті, широкі і водночас цілеспрямовані коло його зацікавлень. Серед його кореспондентів постаті не просто відомі – визначні: В. Дорошенко, М. Возняк, А. Крушельницький, В. Щурат, І. Крип'якевич, І. Кревецький, М. Деркач, молодий ще тоді Я. Дашкевич та

ін. Те, що значна їх частина написана в 20–30-х роках, коли Львів входив до складу іншої держави, а також прагнення підтримувати постійний зв'язок з Науковим товариством ім. Т. Шевченка (НТШ), яке вже протягом тривалого часу провадило цілеспрямовану українознавчу роботу, свідчить про бажання Ю. Меженка об'єднати творчі зусилля українців, незважаючи на жодні кордони, що з його точки зору були штучними (див. с. 91). Так, листування 1923–1929 рр. з НТШ позначене його настійним бажанням сформулювати в Українському науковому інституті книгознавства (УНІК), директором якого він був, якомога повніший фонд української книги, незалежно від місця видання, зібрати все, що друкується українською мовою в світі. Він надіслав до НТШ навіть копію спеціального дозволу від Центрального управління у справах друку: «Дано сие Центральным управлением по делам печати УССР Украинскому Научному Институту книговедения в Киеве в том, что ему разрешается получение из-за границы всех без исключения произведений печати, в том числе и запрещенных к распространению по С.С.Р. по два экземпляра каждого названия БЕСПОШЛИННО, как научно-библиографическому учреждению, имеющему право собирать всю без исключения литературу на украинском языке про Украину» (див. с. 42). До речі, проблема не вирішена навіть нині, в незалежній українській державі. Адже жодна установа в Україні не веде систематичного цілеспрямованого комплектування поточної зарубіжної україніки. Ю. Меженко розпочинав цю роботу. Опубліковані листи свідчать, що взаємини з НТШ не обмежувалися лише постійною турботою про книгообмін, хоча саме завдяки йому ми маємо в Києві досить повні підбірки і видань самого Наукового товариства ім. Т. Шевченка, і західноукраїнських видань тих років загалом. Ю. Меженко налагодив також наукові зв'язки, що реалізувалися в широкому залученні співробітників НТШ до співпраці з журналом «Бібліологічні вісті». Обговорювалися також плани спільної бібліографічної роботи, зокрема, з головою Бібліографічної комісії НТШ Володимиром Дорошенком.

Упорядникові вдалося розшукати у Празі і листи Ю. Меженка до В. Дорошенка особисто, контакти з яким тривали і після того, як розпочалися репресії проти членів НТШ та було зліквідовано у 1940 р. саме Товариство. Останній лист Ю. Меженка датований 14 червня 1941 р., тобто лише війна перервала творче спілкування двох бібліографів, основною темою якого була бібліографія творів Т. Шевченка та І. Франка.

Листи до М. Возняка, І. Кривецького торкаються співпраці львівських учених з журналом «Бібліологічні вісті» та висвітлюють прагнення Ю. Меженка укомплектувати в УНІК якомога повніше зібрання літератури з бібліотекознавства та книгознавства, поповнюючи його західноукраїнськими та польськими виданнями.

Особливе місце в книзі належить невеликій підбірці з шести листів, датованих 1927–1928 рр., до відомого українського письменника і політичного діяча А. Крушельницького. У 1934 р. він повірив радянській

пропаганді і разом з родиною виїхав зі Львова до УРСР. А вже незабаром разом з синами Іваном, Тарасом, Остапом та донькою Володимирою був заарештований і розстріляний. (Донька одного із синів, Лариса Іванівна Крушельницька, ще донедавна директор ЛНБ ім. В. Стефаника, написала і видала книгу про цю страшну трагедію [6].)

Листи є особливими документами. У них зафіксовано деталі, важливі на ту мить, і водночас – відбита ціла епоха. Офіційне листування – це хроніка подій, накладена на власне сприйняття автора. Листи Ю. Меженка до Львівської бібліотеки ім. В. Стефаника часу його перебування на посаді директора Бібліотеки Академії наук (БАН) у повоєнний період стосуються спільної роботи двох цих установ над створенням бібліографії української книги, докладно відображають нелегкий процес передачі бібліотеки Осолінських до Польщі відповідно до урядової постанови. І майже в усіх своїх листах Ю. Меженко наголошує на тому, щоб була відібрана й залишена у Львові вся україніка.

Довголітні наукові контакти та дружні взаємини пов'язували Ю. Меженка з І. Крип'якевичем, якому він, очолюючи БАН, запропонував посаду завідувача відділу стародруків, а також з М. Деркач. Невтомна трудівниця, дослідниця творчості Лесі Українки Марія Деркач продовжувала листуватися з Ю. Меженком і після звільнення його з посади директора та звинувачення у націоналізмі.

Провідними темами листів Ю. Меженка до Я. Дашкевича – нині відомого вченого, директора Львівського відділення Інституту української археографії НАН України, а тоді недавно звільненого зі сталінських таборів, є, як пише сам Дашкевич: «... Шевченківська колекція, закоханість цілого Меженківського життя..., книгознавчо-бібліографічні питання, пов'язані з Шевченком. А далі – нездійснена мрія і заповіт пізнішим поколінням – репертуар української книжки, книгознавство...» (див. с. 32). Цінний фактичний матеріал міститься у листі-спогаді Ю. Меженка до Я. Дашкевича про становлення та закриття УНІКу та його органу – журналу «Бібліологічні вісті».

Листування з львівськими бібліографами М. Гумнюком та М. Морозом належить до останніх років життя Ю. Меженка і відтворює пошуки ним матеріалів до колекції Шевченкіани та до зібрання портретів українських бібліографів, що зберігається нині в його особовому архіві в Інституті літератури ім. Т. Шевченка НАН України (ф. 191).

Звичайно, листи до львів'ян – лише незначна частка його епістолярної спадщини. Але й вона дає цікавий матеріал для дослідників, розкриває коло його наукових інтересів, вводить в атмосферу тогочасного книгознавчого життя. Вони тим цінніші, що частина з них належить до 20–30-х років, тоді як листи цього періоду до Меженка, за винятком деяких приватних, не збереглися. Всі вони були ним або членами його родини в Харкові знищені у зв'язку з репресіями. (Листи 40–60-х років до Ю. Меженка зберігаються у Центральному держав-

ному архіві-музеї літератури і мистецтва України та в Інституті літератури ім. Т. Шевченка НАН України.)

Книгу доповнює доповідь Ю. Меженка «Бібліографія української книги...», прочитана на сесії Відділу суспільних наук АН УРСР у Львові у 1946 р. Оскільки тираж «Наукового збірника бібліотеки АН УРСР» (1946, № 1), де вона опублікована, було, за винятком кількох примірників, знищено, а з існуючого примірника залу бібліотекознавства НБУВ вирізано цю доповідь, то публікація її, безперечно, дуже корисна і не лише з точки зору історії української бібліографії, але й сьогодення.

Свідченням ґрунтовного, серйозного підходу Ю. Меженка до створення бібліографії української книги є опублікований М. Вальо «Протокол засідання бібліографічної секції Державної Публічної бібліотеки ім. Салтикова-Щедрина» від 14 жовтня 1946 р. Цей документ був люб'язно наданий петербурзьким ученим Є. Соколінським. Фактично, це – апробація плану Ю. Меженка створення Бібліографії української книги у колі своїх недавніх колег – російських бібліографів. Сучасному читачеві особливо цікаво познайомитися зі стенограмою дискусії, що відбулася після доповіді і була, очевидно, дуже важливою і для Меженка, бо сприяла вирішенню ним деяких проблемних питань.

Ретельно розроблений довідковий матеріал завершує видання. Біографічні довідки, пояснення, коментарі свідчать про копітку роботу, здійснену упорядником. Позитивне враження справляє і рівень редакційно-видавничого оформлення, наявність ілюстрацій. Хоча не обійшлося без деяких незначних недоробок. Так, біографічна довідка про директора Всенародної бібліотеки України С. Постернака (див. с. 298) подається за виданою в діаспорі «Енциклопедією українознавства» і вміщує застарілі відомості. Тоді як у статті «Степан Постернак» (Бібл. вісник. – 1998. – № 5. – С. 29–37), підготовленій на основі архівів ДПУ, досить докладно описані останні роки його життя. У біографічній довідці

про відомого бібліографа Ф. Сарану (див. с. 316) відсутній рік його смерті (1995), невірно названа книга Є. Соколінського (див. с. 15). У 1994 р. Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського було видано матеріали до біографії Ю. Меженка [3], а не до бібліографії (див. с. 11, 301). Але, безперечно, дрібні похибки не впливають на загальний рівень та значення цього видання, що розкриває невідомі і маловідомі сторінки української бібліографії та книгознавства, привертає увагу до невирішених проблем цієї галузі.

Список літератури

1. Марія Вальо: Біобібліогр. покажч. / НАН України; Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаніка. – Л., 2001. – 200 с.
2. Королевич Н. Ф. Український бібліограф Ю. О. Меженко (1892–1969): Біобібліогр. нарис / Нац. парламент. б-ка України. – К., 1993. – 60 с. – Видатні діячі укр. книги. – Вип. 1.
3. Юрій Олексійович Меженко (1892–1969): Матеріали до біографії / НАН України. ЦНБ ім. В. І. Вернадського; Ін-т укр. археографії; Укл. Т. А. Ігнатова, Н. В. Козакова, Н. В. Стрішенець. – К., 1994. – 175 с. – Наук.-довід. вид. з історії України. – Вип. 31.
4. Стрішенець Н. В. Бібліографічна спадщина Юрія Меженка / НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 1997. – 144 с.
5. Соколинский Е. К. Ю. А. Меженко: Библиограф на ветрах истории / Российская нац. б-ка. – СПб., 1998. – 248 с. – (Деятели Российской нац. б-ки).
6. Крушельницька Л. І. Рубали ліс ... (Спогади галичанки) / НАН України; Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаніка – Л., 2001. – 260 с.

Надія СТРИШЕНЕЦЬ,
канд. іст. наук,
зав. відділу фонду ООН НБУВ

Ґрунтовне дослідження з біобібліографії Північного Причорномор'я

Рецензія на книгу: Тункина И. В. Русская наука о классических древностях Юга России (XVIII – середина XIX вв.). – СПб.: Наука, 2002. – 676 с.; 156 ил.

Кожне нове дослідження з історії науки з особливою увагою зустрічається не тільки фахівцями в галузі історіографії, але і широким загалом істориків різного профілю. Тим більше, коли прізвище авторки давно стало авторитетним серед колег. Ірина Володимирівна Тункіна, кандидат історичних наук, директор Санкт-Петербурзької філії Архіву Російської Академії наук – провідний фахівець у галузі історії російського антикознавства. Кожна з її публікацій із цієї проблеми, що стали виходити з 1980-х років, вирізнялася не просто традиційною для петербурзької науки скрупульозністю, але і неформально несла в собі новизну в постановці про-

блеми та її вирішенні. Публікації Ірини Володимирівни завжди були цікаві для порівняння оцінок внеску вчених і аматорів-кримознавців у вивчення краю. Вони були орієнтиром для пошуку в архівних фондах, сприяли виявленню нових праць кримознавців, що дає змогу істотно збагатити бібліографію кримознавства. Тому поява узагальнюючого фундаментального фоліанту (676 сторінок), безперечно, є непересічною науковою подією.

Монографія є результатом п'ятнадцятирічних зусиль авторки зі збирання, систематизації й узагальнення величезного корпусу наукової спадщини кримознавців, їхніх